

Rudzki Most 1939

Rudzki Most 1939

Krwawa przemoc hitlerowskiego okupanta wobec tucholan osiągnęła największe rozmiary w początkach i pod koniec II wojny światowej. Według powojennych ustaleń na obszarze byłego powiatu tucholskiego zostało zarejestrowanych 46 miejsc męczeństwa i kaźni, w których zginęło 641 osób, nie licząc dalszych, które zginęły i zostały pochowane w bliżej nieustalonych miejscach.

Tucholę zajęto 2 września 1939 r. Od 24 października wystąpiły mordy masowe, zorganizowane. Jedną z najbardziej ponurych stała się krwawa tragedia, która rozegrała się w Rudzkim Moście, gdzie z rąk oprawców, szczególnie paramilitarnej organizacji „SELBSTSCHUTZ” zginęło kilkuset Polaków.

Dokładną liczbę trudno dzisiaj ustalić. Różne źródła podają jedynie przybliżone dane. Mordu dokonano w dniach 24, 27 i 30 października oraz 2, 6 i 10 listopada 1939 r.

Po wojnie zdołano ustalić i odkryć 6 zbiorowych mogił. Jednak ustalenie dokładnej liczby zamordowanych na podstawie nienajlepiej zachowanych szczątków ofiar i być może niezajomości lokalizacji wszystkich mogił było rzeczą niemożliwą.

Z protokołów ekshumacyjnych sporządzonych w 1946 r. przez Sąd Grodzki w Tucholi pod kierunkiem prezesa sądu Alfonsa Ligmana wynika, że ofiar było 227.

Ekshumacje rozpoczęto 6 listopada 1946 r. W dniu 19 listopada 1946 r. nastąpiła eksportacja zwłok na barkach tucholan z miejsca straceń w lesie w Rudzkim Moście na pl. Wolności w Tucholi. Stąd po nabożeństwie żałobnym - następnego dnia wyruszył kondukt żałobny liczący kilka tysięcy osób, celem złożenia szczątków pomordowanych w krypcie Mauzoleum zbudowanego w Tucholi u zbiegu ulic Świeckiej i Chopina.

Realizując pierwotną myśl społeczną, a także znacznej części rodzin pomordowanych, zbudowano

siłami społecznymi monumentalny pomnik ku czci ofiar faszyzmu w miejscu ich straceń, w lesie w Rudzkim Moście. Autorami projektu są art. plastyk Grażyna Litwinionek - Martul i Stanisław Lejkowski.

Zbrodnię upamiętnia pomnik wieloczołowy, obejmujący obok głównej bryły także liczne tablice z nazwiskami zidentyfikowanych ofiar. Napis pomnikowy głosi:

**W Hołdzie
Pomordowanym
- Społeczeństwo**

A na tablicy centralnej figurują słowa:

„W tym lesie 24, 27, 30 października oraz 2, 6 i 10 listopada 1939 r. hitlerowcy dokonali masowego mordu Polaków, mieszkańców ziemi tucholskiej. W listopadzie 1946 r. z 6 mogił zbiorowych ekshumowano 227 zwłok, z których nie zidentyfikowano 9 zwłok.”

Napis na dominującym dotychczas obszarze zbrodni krzyża głosił:

„CZUWAJ”

**Tutaj na miejscu przesiąkniętym
Krwia cichych bohaterów polskich,
Złożyła 6 Drużyna Harcerzy im. Stanisława
Żółkiewskiego przy Państw. Lic. Pedagogicznym
w Tucholi uroczyste przyrzeczenie harcerskie dnia
5.X.1946 r. o godz. 24.00
Cześć tym, którzy zginęli**

**Za wielką i świętą sprawę.
Przechodniu powiedz Polsce
Tu leżą Jej synowie!**

Budowę pomnika przy Mauzoleum w Tucholi rozpoczęto po 1946 r. Obecną szatę Pomnik-Mauzoleum otrzymał sukcesywnie w okresie do I połowy lat 50-tych w miarę realizowania projektu artysty rzeźbiarza Teodora Kuźmowicza.

Na pomniku figuruje napis:

**1.9.1939 9.5.1945
Najlepszym Synom
Ojczyzny**

Staraniem tucholskiego oddziału ZBoWiD stanął przy szosie z Tucholi do Rudzkiego Mostu pamiątkowy głaz z napisem:

**Ofiarom faszyzmu
1939-1945**

Source URL: <https://www.tuchola.pl/strona/miasto-i-gmina-historia/377-rudzki-most-1939>